

Andrzej Kral-Leszczyński

Znajomość twórczości Adama Mickiewicza w Finlandii

Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza 12, 70-74

1977

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Andrzej Kral-Leszczyński

ZNAJOMOŚĆ TWÓRCZOŚCI ADAMA MICKIEWICZA W FINLANDII *

Autorem pierwszego obszerniejszego opracowania recepcji dorobku naszego wieszczka w Finlandii był fiński slawista i polonista, znany etnograf, wielki przyjaciel Polski profesor Sulo Haltsonen (1903 - 1973). W latach 1946 - 1952 pełnił on funkcję kierownika biblioteki slawistycznej Uniwersytetu w Helsinkach oraz sekretarza towarzystwa literackiego „Kaleva”.

W swoim artykule *Mickiewicz and Finland*, ogłoszonym w roku 1956 w okolicznościowej kalifornijskiej publikacji *Adam Mickiewicz in World Literature*, Haltsonen wspomina między innymi młodzieńcze prace przekładowe slawisty Viktora Kustaa Trasta (1878—1953), które były drukowane w miesięczniku „Kansan Toveri” („Towarzysz Ludu”) z okazji setnej rocznicy urodzin Adama Mickiewicza. Przygotowany na Boże Narodzenie 1898 r. numer tego miesięcznika zawierał wiersze naszego poety w przekładzie Trasta: *Do Laury, Cisza morska, Ruiny zamku w Bałakławie*¹.

Z tejże okazji również profesor Jooseppi Julius Mikkola (1866 - 1946), nazywany ojcem fińskiej slawistyki, w roku 1899 ogłosił na łamach głównego fińskiego czasopisma literackiego „Valvoja” artykuł pod zakamuflowanym tytułem *O pewnej setnej rocznicy*² dołączając do tekstu „Wielką Improwizację” z trzeciej części *Dziadów*³ w przekładzie młodego wówczas, wybitnego poety, tłumacza poezji greckiej, francuskiej, niemieckiej i węgierskiej Otto Manninena (1872 - 1950). Mikkola i Manninen świadomie wybrali „Wielką Improwizację” pragnąc wykazać analogię trudnych warunków historycznych w jakich znalazła się Polska i Finlandia oraz przyczynić się do przeniesienia na fińską ziemię polskiej myśli wolnościowej i popularyzacji polskiej idei walki narodowo-wyzwoleńczej. Należy podkreślić, że „Wielka Improwizacja” doczekała się oddzielnego wydania w roku 1934⁴.

Zainteresowanie Finów twórczością Adama Mickiewicza rosło szybko. W roku 1924 Viktor Kustaa Trast wydał monografię poświęconą Mickiewiczowi⁵, o której na łamach „Valvoja-Aika” bardzo pochlebnie pisał w swojej recenzji profesor Mikkola⁶. Znany fiński pisarz i tłumacz wielu dramatów i powieści, późniejszy dyrektor Fińskiego Teatru Narodowego (Suomen Kansallis Teatteri) oraz prezes Towarzystwa Przyjaźni Fiń-

* Artykuł nawiązuje do pracy Prof. dra Istvána Csaplárosa pt. *Z dziejów polsko-fińskich stosunków literackich*, opublikowanej w „Życiu Literackim” nr 31 z 3 VIII 1975 r.

sko-Polskiej Eino Kalima (1882—1972) już w roku 1907 zamieścił na łamach drugiego znaczącego fińskiego czasopisma literackiego „Aika” artykuł na temat *Pana Tadeusza* ⁷. W trzy lata później w tym samym czasopiśmie ukazał się wstęp oraz dwie pierwsze pieśni *Konrada Wallenroda* w tłumaczeniu Viktora Kustaa Trasta ⁸. Tenże Trast w okresie wznowienia przyjaznych kontaktów polsko-fińskich wydał w 1930 r. pełny przekład *Konrada Wallenroda* ⁹. Równocześnie nakładem Fińskiego Towarzystwa Literackiego (Suomalainen Kirjallisuuden Seura) w Tampere-Alaisen ogłosił tłumaczenie *Grażyny* ¹⁰.

Dużym wydarzeniem w fińskim życiu kulturalnym było wydanie w 1921 r. w Helsinkach pełnego przekładu *Pana Tadeusza*, również w tłumaczeniu Viktora Kustaa Trasta i przy pomocy Fińskiego Towarzystwa Literackiego ¹¹. Fiński przekład *Pana Tadeusza* odniósł duży sukces. Pisał o nim profesor Uniwersytetu w Turku, późniejszy sekretarz Fińskiego Towarzystwa Literackiego, naczelny redaktor czasopisma „Aika”, „Valvoja” i „Valvoja-Aika”, członek Fińskiej Akademii Nauk, wielki fiński pisarz, polonista Veikko Koskenniemi (1885 - 1962) w swojej książce *Kirjoja ja Kirjaillijoita* (Książki i pisarze). Ponad dziesięciostronicowy artykuł poświęcony *Panu Tadeuszowi* ukazał się na razie jeszcze bez cytatów poetyckich ¹². Jak dalece ten wybitny pisarz znalazł się pod wpływem *Pana Tadeusza* świadczy fakt, że w roku 1934 powrócił do tego tematu, drukując na łamach czasopisma „Valvoja” drugi artykuł, tym razem z licznymi, długimi cytatami poetyckimi. *Pana Tadeusza* nazywa w nim „polską Iliadą”, w której — co prawda — nikt nie oblega murów Troi, ale która posiada swojego Achillea, Menelaosa, Odysa, Hektora i Helenę ¹³.

Artykuły Koskenniemiego w roku 1951 przedrukowane zostały w wyborze jego prac pt. *Runousoppia ja runoilijoita* (*Wersyfikacja i poeci*) ¹⁴. Recenzja o fińskim przekładzie *Pana Tadeusza* ukazała się w roku 1922 na łamach „Valvoja”. Znany ówczesny krytyk Hugo Jalkanen wyraził w niej radość z powodu ukazania się w języku fińskim „najlepszego eposu stulecia”, zaznaczając jednocześnie, iż tłumacz zbyt daleko posunął nowatorskie poczynania w dziedzinie wersyfikacji. W toku swych rozważań doszedł do przekonania, że dalszy rozwój wersyfikacji fińskiej opartej na wzorach łacińsko-germańskich nie jest możliwy i konieczne jest poszukiwanie nowych dróg ¹⁵.

W roku 1933 w miesięczniku „Nuori Voima” („Młoda siła”) ukazał się artykuł pióra Elisabeth Lisitzin, poświęcony trzem polskim wieszczom: Mickiewiczowi, Słowackiemu i Krasińskiemu ¹⁶, zaś w roku następnym czasopismo „Suomen Sotilas” („Żołnierz Fiński”) wydrukowało kolejną pracę poświęconą Adamowi Mickiewiczowi, napisaną przez znanego polskiego pisarza okresu międzywojennego Juliusza Kadena-Bandrowskiego,

zatytułowaną *Pan Tadeusz Puolan Kansan Kiria* (*Pan Tadeusz — polską księgą narodową*)¹⁷.

Wspomniany już wyżej Viktor Trast w roku 1936 wydał antologię pisarzy słowiańskich pt. *Slaavilaisen Kirjallisuuden Kultainen Kirja* (*Złota księga literatury słowiańskiej*), w której zamieścił przekład czwartej księgi *Pana Tadeusza* wraz z tłumaczeniami innych wierszy Mickiewicza. Znalazły się wśród nich *Powrót taty* (*Isän palu*), *Burza* (*Myrsky*) oraz *Oda do młodości* (*Oodi nuoruudelle*)¹⁸ — wiersz opublikowany po fińsku w roku 1925 w wymienionej wyżej monografii o Mickiewiczu. W tejże monografii czytelnik fiński mógł zapoznać się również z pięknym wierszem Mickiewicza *Do przyjaciół Moskali*¹⁹.

Okres wojenny nie sprzyjał kontaktom literackim między Polską i Finlandią, ale już w roku 1946 pisarka i publicystka, znany krytyk literacki i teatralny, redaktor naczelny gazety „*Ilta Sanomat*” (*Wiadomości wieczorne*) i czasopisma „*Teatterimaailma*” (*Świat teatru*) Vappu Elisabeth Roos (ur. 1910) wydrukowała szczegółowy życiorys Adama Mickiewicza w dziele zatytułowanym *Od Dantego do Dickensa* (*Dantesta Dickensiin*) i poświęconym biografii największych pisarzy świata²⁰. Setna rocznica śmierci Mickiewicza była okazją dla odrodzenia się zainteresowania twórczością naszego wielkiego wieszca.

Ukazały się wtedy liczne artykuły okolicznościowe fińskich i polskich pisarzy oraz uczonych. Należy tu wymienić znanego językoznawcę, slawistę i polonistę profesora Eino Nieminena (1891 - 1962), który na łamach miesięcznika „*Uusi Puola*” („*Nowa Polska*”), będącego organem Towarzystwa Przyjaźni Fińsko-Polskiej i propagującego osiągnięcia polskiej nauki i kultury, wydrukował artykuł okolicznościowy, zatytułowany *Olen nähnyt kolme Puolaa* (*Widziałem trzy Polski*). Profesor Nieminen przekazał w nim fińskim czytelnikom swoje wrażenia z uroczystości mickiewiczowskich²¹, jakie odbyły się w Warszawie z okazji setnej rocznicy śmierci poety, na które był zaproszony jako przedstawiciel Uniwersytetu w Helsinkach. W składzie delegacji fińskiej do Warszawy przybyli wtedy również: profesor rusycystyki i slawistyki na Uniwersytecie w Helsinkach Valentin Kiparsky (ur. 1904), którego artykuł okolicznościowy zatytułowany *Puolan Suuri Profeetta* (*Wielki polski wieszcz*) ukazał się w 320 numerze fińskiego dziennika „*Helsingin Sanomat*” („*Wiadomości Helsińskie*”) w roku 1955²², oraz znany poeta i polonista Arvo Turtiainen (ur. 1904), który swój artykuł pt. *Mickiewicz on yhä edelleen elävä runoilija* (*Mickiewicz jest poetą wciąż żywym*) publikował wraz z artykułem Nieminena w miesięczniku „*Uusi Puola*”. Turtiainen z uniesieniem pisze, że imię Adama Mickiewicza ze czcią wymawiane jest przez każdego Polaka; podobnie chciałby on, aby przyszedł dzień, w którym naród fiński równie gorąco czciłby pamięć własnego wielkiego twórcy Aleksisa

Kivi. Turtiainen pisze w dalszym ciągu, że wie o Mickiewiczu o wiele więcej niż przed trzema tygodniami, to jest przed przyjazdem do Polski, że Finom znany jest Sienkiewicz i Reymont, Mickiewicza zaś muszą dopiero poznać²³.

W roku 1955 również na łamach miesięcznika „Uusi Puola” ukazał się artykuł profesora Juliana Krzyżanowskiego: *Adam Mickiewicz*²⁴. Wydano też skróconą wersję książki Mieczysława Jastruna o Mickiewiczu (Helsinki 1955)²⁵.

W nurcie publikacji poświęconych Adamowi Mickiewiczowi ukazała się w czasopiśmie „Parnasso” cenna praca profesora Lauriego Viljanena (ur. 1900), który również zaproszony był na uroczystości mickiewiczowskie do Warszawy. Autor przypomniał w niej niektóre dotychczasowe przekłady Mickiewicza. Wymienił między innymi doskonały przekład *Wielkiej Improwizacji* Otto Manninena, który ukazał się na łamach „Valvoja” w roku 1899, to jest w roku Manifestu Lutowego — petycji podpisanej przez setki tysięcy Finów, z którą delegacja udała się do Petersburga, celem powstrzymania carskich represji. Profesor Viljanen zwracał uwagę na niezmiernie ważny szczegół, że w ostatnim wersji przekładu z roku 1899 ostatnie słowo „car” zastąpione zostało słowem „tyran”. Dopiero w przekładzie *Wielkiej Improwizacji* znajdującym się w *Slaavilaisen Kirjallisuuden Kultainen Kirja* z 1936 r., kiedy Finlandia była już państwem niepodległym, ostatnie słowo otrzymało brzmienie „car”. *Wielka Improwizacja* odegrała więc ważną rolę polityczną na terenie Finlandii²⁶.

Na zakończenie pragnę dodać, że o twórczości Mickiewicza piszą wydawcy najbardziej popularnych i cenionych w historii literatury wydawnictw jak *Historia literatury powszechnej* opracowana przez Francisza Bulla²⁷ oraz *Historia literatury powszechnej* (trzeci tom) Rafaela Koskimiesa (ur. 1898)²⁸.

Przypisy

¹ S. Haltsonen, *Mickiewicz and Finland*, w: *Adam Mickiewicz in World Literature*. California 1956, s. 379 - 382.

Bardziej szczegółowo o stosunkach Sulo Haltsonena z Polską pisze Prof. dr István Csapláros w pracy *Sulo Haltsonen a Polska*. „Przegląd humanistyczny”, styczeń 1977, nr 5, s. 201 - 210.

² J. J. Mikkola, *Eräs satavuotismuisto*. „Valvoja” 1899, s. 35-42

³ O. Manninen, *Adam Mickiewicz*, „*Improvisaatio*”. „Valvoja” 1899, s. 42 - 43.

⁴ O. Manninen, *Adam Mickiewicz*, „*Improvisaatio*”. Helsinki 1934, Kirjapaino-Osakeyhtiö Sana, s. 15.

⁵ V. K. Trast, „*Merkkimiehiä*” nr 35 - 36, s. 143, WSO Porvoo 1925.

⁶ J. J. Mikkola, *Adam Mickiewicz*. „Valvoja-Aika” 1926, s. 38.

- ⁷ E. Kalima, *Pan Tadeusz*. „Aika” 1907, s. 43 - 44.
- ⁸ V. K. Trast, *Konrad Wallenrod*. „Aika” 1910, s. 734 - 744.
- ⁹ V. K. Trast, *Konrad Wallenrod*. (Suom. Kirjallisuuden Seuran toim.) 1930.
- ¹⁰ V. K. Trast, *Grażyna*. Tampere 1930, s. 187. (Suom. Kirjallisuuden Seuran toim.)
- ¹¹ V. K. Trast, *Pan Tadeusz*. Helsinki 1921, s. 411.
- ¹² V. Koskenniemi, *Pan Tadeusz*, w: *Kirjoja ja kirjailijoita* III sarja WSO, Porvossa 1922, s. 146 - 156.
- ¹³ V. Koskenniemi, *Adam Mickiewiczin „Pan Tadeusz” 100-vuotismuiston johdosta*. „Valvoja-Aika” 1934, s. 482 - 489.
- ¹⁴ V. Koskenniemi, *Runousoppia ja runoilijoita*. WSO 1951, s. 197 - 207.
- ¹⁵ H. Jalkanen, *Pan Tadeusz*. „Valvoja” 1922, s. 158 - 160.
- ¹⁶ E. Lisitzin, *Puolalaisen romantiikan kolme suurta hahmoa: Mickiewicz, Stowacki, Krasiński*. „Nuori Voima” 1933 nr 10 s. 281.
- ¹⁷ J. Kaden-Bandrowski, „*Pan Tadeusz*” *Puolan kansan kirja*. „Suomen Sotilas” 1934, nr 23 - 24, s. 543.
- ¹⁸ V. K. Trast, *Slaavilaisen Kirjallisuuden Kultainen Kirja*. 1936, s. 422 - 425, 429, 420 - 422.
- ¹⁹ V. K. Trast, „*Merkkimiehiä*” nr 35 -36, WSO Porvoo 1925, s. 143.
- ²⁰ V. E. Roos, *Adam Mickiewicz*, w: Vappu Roos, *Dantesta Dickensiin*. Porvossa 1946, WSO, s. 377 - 385.
- ²¹ E. Nieminen, *Olen nähnyt kolme Puolaa* „Uusi Puola” 1955, nr 11, s. 3.
- ²² V. Kiparsky, *Puolan Suuri Profeetta*. „Helsingin Sanomat” 1955, nr 320.
- ²³ A. Turtiainen, *Mickiewicz on yhä edelleen elävä runoilija*. „Uusi Puola” 1955, nr 12, s. 4 - 5.
- ²⁴ J. Krzyżanowski, *Adam Mickiewicz*. „Uusi Puola” 1955, nr 11, s. 1 - 3.
- ²⁵ M. Jastrun, *Puolan kansallis runoilija Adam Mickiewicz 1798 - 1855*. Helsinki 1955, s. 64.
- ²⁶ L. Viljanen, *Mickiewiczin muisto*. „Parnasso” 1956, s. 75 - 77.
- ²⁷ F. Bull, *Maailman kirjallisuuden historia*. Tammi Helsinki 1963, s. 222.
- ²⁸ R. Koskimies, *Maailman kirjallisuus*, t. 111. 1700-luku. Otava 1964, s. 334 - 339.